

IRODALOM

- H. TÓTH ISTVÁN 1993: *A stílus* (Munkáltató tankönyv az általános iskola 8. osztálya számára). Alkotó-szerkesztő: Zsolnai József. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- H. TÓTH ISTVÁN 1997: „Az olvasás: felfedezés” – *Egy korosztály irodalomértésének alakulása*. Kandi-dátusi értekezés. (Témavezető: dr. A Jászó Anna tanszékvezető főiskolai tanár). MTA Doktori Tanácsa, Budapest
- H. TÓTH ISTVÁN–RADEK PATLOKA 2009: *Kettős tükrök*. (A stilisztikáról magyarul – a magyarról stílusosan.) Károly Egyetem Filozófiai Fakultása, Prága
- KEMÉNY GÁBOR 2002: *Bevezetés a nyelvi kép stilisztikájába*. Tinta Könyvkiadó, Budapest
- R. MOLNÁR EMMA–VASS LÁSZLÓ 1989: *Stilisztikai ábécé a magyar nyelv és irodalom tanításához*. Módszertani Közlemények Könyvtára, Szeged
- SZABÓ ZOLTÁN 1998: *A magyar szépirói stílus történetének főbb irányai*. Corvina, Budapest
- SZATHMÁRI ISTVÁN 1994: *Stílusról, stilisztikáról napjainkban*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- SZATHMÁRI ISTVÁN 1998: *Stilisztika és gyakorlat*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- SZATHMÁRI ISTVÁN 2004: *Stilisztikai lexikon*. Tinta Könyvkiadó, Budapest
- SZENDE ALADÁR 1992: *A magyar nyelv tankönyve középiskolásoknak*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 1994: *Stilisztika*. Trezor Kiadó, Budapest
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA 1999: *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó, Budapest
- ZSOLNAI JÓZSEF 1988: *A nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelési program tananyagterve (tanterve) az 5–8. osztály számára*. Törökbálinti Kísérleti Általános Iskola, Törökbálint – Budapest

---

DR. MAJOR FERENCNÉ
ny. főiskolai docens
Budapest

Hazai szerzők új angol nyelvkönyvsorozatáról

Napjainkban munkájukból adódó számos gond, lekööttség mellett nehéz feladatot jelent az általános iskolai nyelvtanároknak is a legmegfelelőbbeket kiválasztani az angol nyelvkönyvek sokaságából. Ezt a választást szeretném az alábbiakban szerény észrevételeimmel elősegíteni.

Odzené Szemenyei Márta: Első Angolkönyvem

Az óvodai sok dallal, mondókával, játékkal kísért és ezzel a gyerekeknek örömet, sikerélményt nyújtó nyelvtanításból komoly problémát jelent az iskolába való átmenet, az iskolai nyelvtanulásba való belépés. Sok nyelvkönyvet böngésztem át, amíg eljutottam Odzené Szemenyei Márta 1992-ben megjelent Első Angolkönyvem c. munkájához. Ez és a Második illetve Harmadik később átdolgozva és munkafüzetekkel kibővíve jelent meg, de szerencsére megőrizte az Első legjellegzetesebb vonásait. (Odzené, 1992, 2007, 2007).

Illusztrációk

A gyerekek számára vonzó a sok színes rajz, melyek ellentétben más könyvek rajzaival, képeivel sosem túlszűfoltak. Annál kevésbé, mivel egy lecke egy oldal terjedelmű. A könyvet, ahogy az ezt később követő Marton Livia által készített sorozatot is a derű, harmónia, kiegyen-

súlyozottság jellemzi. Ezek a képek pozitív világgépet sugároznak. Nem olyan magától értetődőek a fentiek, hisz pl. korábban az általános iskolák számára kiadott számos angolkönyvben torz figurák, harsány karikatúrák sora riasztotta a 8–10 éves gyerekeket.

Dalok és nyelvtan

Megkönnyíti a gyerekek tanulását, hogy a szerző a nagyon is mértékkel tanított nyelvtant, nyelvi szerkezeteket kivétel nélkül dalokkal vezeti be, azokból *vezeti le*. Pl. a *Muffin man* c. már az óvodában is tanult kedvelt dalból vezeti le a „do you” szerkezetet; a *Baa! baa! black sheepet* követi a „some-any” használatának nem mondom, hogy tanítása, de bevezetése. Kiragadott példáim valamennyi leckére jellemzők. A dal összekötő kapocs az óvoda és az iskola között. A 4. osztálytól kezdve a további kötetek szerzője, Marton Livia is nagyszámú dalt közöl az egyes témákat kísérve. Ha lehetséges, ő is a dalt választja kiindulópontnak egy új nyelvtani téma tárgyalásánál (*What shall we do with the drunken sailor*), általában azonban a dalok kíséretül, kiegészítésként, a téma illusztrálására szolgálnak. Nincs olyan téma, amelyhez a szerző ne találna dalt. Még a 7. osztályban az 1665-ös pestis-járványról szóló szöveghez is közöl éneket, megmagyarázva a benne szereplő, a betegség egyes fázisaira utaló kifejezéseket. A dalok között saját szerzeményei is helyet kapnak. (Marton 2004., 2005., 2006., 2007., 2009).

Ismét arra kell utalnom, hogy ez sem magától értetődő, ez sem természetes. A felső tagozaton több iskolában használt Project 1. és 2. kötete rendszeresen közöl dalokat, a 3. már minimális mennyiségben, a 4. pedig teljesen elhagyja ezeket a nyelvtanítás szempontjából oly fontos eszközöket (Hutchinson 1987). Kár, mert a dalok teszik maradandóvá, felejtetelenné a tanultakat. Amellett szerepük felbecsülhetetlen a helyes kiejtés, intonáció, a szavak és nyelvi szerkezetek elsajátításában, a nyelv megszeretetésében, a nyelvtanulás iránti motiváció felkeltésében és fenntartásában.

Ismétlés

Megkönnyíti az O.Sz.M. könyvéből (könyveiből) tanulók munkáját a mindenkori tananyag rendszeres ismétlése is. Az ismétlés azonban soha nem mechanikus, hanem a tananyag sokoldalú, több dimenzióból való megvilágításán, megforgatásán keresztül valósul meg. Ezt a megállapítást a számok tanításával szeretném illusztrálni. Több oldalon, tehát több leckében (egy lecke – egy oldal) dalok, mondókák és képek kísérik a számnevek tanulását felhasználásuk más és más területét bemutatva (telefonszám, életkor, hány óra van?).

A feldolgozás tehát koncentrikus: egyre bővül a témához tartozó anyag, új és új összefüggésekben megvilágítva azt.

Küetör: A számok tanítása Marton Livia „My English 4” c. tankönyvében

A 4. osztályosok már a 10-en felüli számokat is tanulják. A tankönyv szerzője, Marton Livia a fentiekhez hasonló elvek alapján építi fel a számnevek tanítását. Közben bravúros, játékos, a tanulók életkori sajátosságait messze szem előtt tartó gyakorlatokat vet be. Pl.: számháborút játszó gyerekeket látunk. A feladat: a gyerekek homlokán üresen álló cédula kitöltése 1-től 99-ig. Tovább építve az eddig tanultakat, a következő fejezetben egyéb életszerű gyakorlatok mellett hasznos telefonszámokkal bővülnek a számokról tanultak: a mentők, tűzoltók, rendörség stb. telefonszáma Angliában.

Ismételten fel kell vetnem, hogy az Apáczai Kiadó két tankönyvírójának fent felvázolt eljárása nem magától értetődő. Számos más hazai és külföldi kiadású tankönyv szerzője, ha

egy leckében felvet egy témát, a kérdést lezártak tekinti, többé nem vagy legfeljebb egyszer tér vissza rá.

A szókincs év végi összefoglalása

Fontos területe az ismétlésnek a tanult szókincs tankönyv végi összefoglalása.

Az első osztály végén a kisiskolások még nem tanulták az angol ábécét, magyarul is alig tudnak olvasni. A szerző, Odzené Szemenyei Márta ennek ellenére, illetve ezt figyelembe véve, mégsem mondott le a könyv végi szójegyzék összeállításáról. Ábécérendben összeállított képes szótárt közölt könyve végén, mely 25 igét és tőlük különválasztva 76 főnevet foglal magába. A vonzó, színes Picture Dictionary számos gyakorlatra nyújt lehetőséget nem csupán év végén, hanem tanév közben is. A 6. osztálytól kezdve azonban már betűs, ábécérendes szójegyzék foglalja össze a tanult szókincset, a 6. osztálytól fonetikai jelek kíséretében.

Meg kell jegyezmem, hogy az általános iskolák alsó tagozatain sok iskolában használt Chatterbox egyik kötetében sincs sem képes szótár, sem szójegyzék. Hiányzik a tanultak összefoglalása, a szintézis. (D. Strange, 1989)

Odzené Szemenyei Márta korábbi Második és Harmadik angolkönyvébe belefoglalta az ábécé és a fonetikai jelek tanítását is. Erről itt nem teszék említést egyrészt azért, mivel az új tankönyvkomplexumban a fonetikai jelek tanítása áttevődött a 7. osztályra, másrészt pedig azért, mert ezt a kérdést egyik írásomban már részletesen elemeztem (Majorné 2010).

A fentiek összefoglalásaként meg lehet állapítani, hogy Odzené Szemenyei Márta nyelvkönyvei egyfelől zökkenésmentes átmenetet biztosítanak az óvodai és első osztályos angoltanulás között, másfelől pedig törés nélkül, természetesen módon vezetik át a kisiskolásokat a felsőbb osztályokba. Hiánypótlók, a más nyelvkönyvsorozatokból hiányzó láncszemet alkotják ezek a könyvek.

Marton Livia My English Book (4, 5, 6, 7, 8) nyelvkönyvsorozatának néhány vonása

A következőkben a 7 azonos koncepciójú és szerkezetű tankönyvsorozat Marton Livia által készített 5 nyelvkönyvének a teljesség igénye nélkül néhány, a tanításban igen fontos vonását szeretném felvázolni.

Mielőtt erre sor kerülne, meg kell említeni, milyen benyomások érik a gyerekeket a tankönyvcsalád bármely tagjának megpillantásakor és kézhezvételekor: szemet gyönyörködtető fényes, sima lapok, színes borító és képek (és valószínűleg jó illat, mivel a tanulók szokása a könyvvel való első találkozás alkalmával azokat megszagolni). Magas színvonalú nyomdatechnikai kivitelezése, gazdag kiállítása révén a tankönyvsorozat bármely külföldön kinyomtatott nyelvkönyvvel felveszi a versenyt. A külföldi tankönyvekhez képest lényegesen alacsonyabb ár pedig feltétlen előnyt jelent a szülők számára.

Szerkezet

Biztonságérzetet, kiszámíthatóságot, kapaszkodót jelent a tanulók számára a tankönyvsorozat rendkívül tudatos, koncepciózus szerkesztése. Az, ahogy az egyes kötetek első fejezetében (Part) megvalósul az előző tankönyv anyagának sohasem mechanikus, hanem mindig új és szituációkban, új és új összefüggésekben való ismétlése. Minden egyes fejezet utolsó leckéje szintén ismétlő jellegű, a fejezet egészének ismétlését nyújtja, bezárva a *Test yourself* feladattal, és ez így vonul végig a sorozaton egészen a 8. osztályig bezárólag. A gyerekek otthonosan mozognak az ismétlő fejezeteken és leckéken túl a formailag sztereotípnak tűnő, de tartalmilag mindig eredetit, érdekeset nyújtó új anyagot tárgyaló leckékben is, melyek mindegyikének terjedelme két oldal. A szerző honlapja remekül szemlélteti a leírtakat.

Vízszintes elrendezés

Szembeötlő és újszerű a könyvsorozatban a tananyag vízszintes, horizontális elrendezése. Ez azt jelenti, hogy a tananyag – képek, szöveg, gyakorlatok – szelvényekből, teljes oldal-szélességet kitöltő szelvényekből tevődik össze. Számos külföldi nyelvkönyvben az oldalt általában vertikálisan két hasábra osztják, a szöveget elnyújtják, a képek pedig sokszor nagyméretűek, amit funkciójuk egyáltalán nem tesz szükségessé. A horizontális elrendezés a szelvényekben lévő kisméretű képpel és rövid szöveggel, a velük arányos gyakorlatokkal vagy éppen a 2-3-4 szelvényt elfoglaló „képregénnyel” a befejezettség, megtanulhatóság érzését kelti a tanulóknál. Ennek a megoldásnak legfőbb előnye az, hogy a gyerekek nem vesznek el a rájuk zúduló információk özönében. Természetesen a 7. és 8. osztályban közölt hosszabb szövegek prezentálásakor ez az elrendezés nem érvényesülhet.

Képek és gyakorlatok

Marton Livia tankönyvsorozatának egyik legsajátosabb vonása az, ahogy egymáshoz kapcsolja a képeket és a gyakorlatokat. Nála a képek nem csupán illusztrációk, hanem szoros egységet képeznek a feladatokkal. Kép és nyelv szoros szimbiózisát valósítja meg. A képek munkáltatók: feladatmegoldásra, *beszédre* készítnek. A következőkben az előforduló példák sokaságából hármat idézek állításom szemléltetésére.

Kitűnő példát nyújt a fentiekre a 7. osztályos munkafüzet egyik ismétlési feladata (91. o.) egy mankóra támaszkodó begipszelt lábú férfi bemutatásával, a képhez tartozó szituáció egymondatos bevezetésével és a képleírást, beszéltetést elősegítő kérdésekkel.

A kép és gyakorlat szimbiózisát valósítja meg a 8. osztályos nyelvkönyv második ismétlési fejezetében szereplő hat szituációt bemutató kép azzal a feladattal, hogy mit mondanál ezekben a helyzetekben? Mintát is ad a feladat megoldásához: – *May I use your telephone? – Yes, go ahead.*

Ugyanez a szimbiózis érzékelhető a 7. osztály munkafüzetének egyik feladatában (77. o.), amikor meg kell találni a képen szereplő 10 hibát. Egy mintamondat segít a feladat megoldásában.

Képek és szövegek – képes történetek

Külön figyelmet érdemel, hogyan fonódnak össze a képek és képsorok a szövegekkel, mindenkor alkalmazkodva a gyermekek életkorához. Az alsóbb osztályokban a tankönyvekben az ismétlődő fejezetekben állatokról szóló, humorral átszótt képes történetek, miniatűr képregények szerepelnek, ahol a szöveg a képen belül bekeretezve jelenik meg.

Különösen Robbie és Barnie (a nyúl és mackó) kalandjainak leírását tartom értékesnek. Ez sorozatként vonul végig a 4. osztály 4 fejezetből álló tankönyvének mind a 4 ismétlődő részében. Ebben az osztályban a gyerekek még minimális nyelvi ismeretekkel rendelkeznek. Éppen ezért *bravúros*, ahogy a szerző az általuk tanult szavak és szerkezetek bázisán még az *első* fejezet ismétlésénél is csattanóval végződő, kedves történetet képes előadni. Minden esetben vonzó, érdekes formában, új szituációban forgatja meg a tanultakat, örömet szerezve a gyerekeknek azzal, hogy megértik, miről is van szó. A munkafüzetben is megjelenik ez a képsor szintelenül és szöveg nélkül, különböző gyakorlatokra inspirálva a nyelvtanárt.

A felsőbb osztályokban szereplő már kevesebb, de ugyancsak állatokról szóló képregényekben, figyelembe véve a tanulók növekvő teljesítőképességét, az időnként felbukkanó állatsztorikhoz a szerző már feladatokat is ad, a legkülönbözőbb változatokban. Megjegyzem, hogy a képregények nem zsúfoltak, szemben a Project egyes képsoraival, képregényeivel, melyek

sokszor egész oldalt is elfoglalnak. A My English Book képregényei 2-3-4 szelvényt, az egyes szelvények pedig általában 2-3 képet tartalmaznak (T. Hutchinson 1987). Azért tartom fontosnak a mértékletességet, kiegyensúlyozottságot, mert a mai kor gyermekeit túlságosan is sok inger, impulzus éri a televízióban és az interneten. Fontos, hogy a tankönyvek mérsékeljék, csillapítsák ezt, inkább nyugtassák, mint felzaklassák őket. *Szuggesztív* hatású a képek és szövegek szimbiózisa, a kép szöveg köré építettsége az országismereti, tudománytörténeti és művészeti témák feldolgozásakor. Ez látható egyebek között a Stonehenge képsor alatti ötsoros szöveg esetében, vagy amikor egy szelvényben megjelenik a várostérkép jelmagyarázattal és feladattal. A kalóztörténet fanyar humorú párbeszédét kísérő megrokkant egykori kalóz illusztrálása felejthetetlen. A szelvénytérkép felépítés biztosítja a kép és szöveg egységét, közben a szókincs megelevenedését, ennek nyomán pedig megjegyzését. Nincs hely és mód e dolgozat keretei között további példák bemutatására – pedig lenne belőlük elég –, mivel feltétlenül szeretnék még kitérni a tankönyvsorozat egyik további, a tanítás szempontjából lényeges vonására.

Magyar szerző előnyösebb helyzetben

A Project nyelvkönyvsorozat szerzője, Tom Hutchinson földrajzi, kultur- és tudománytörténeti témák felvetésekor igen körültekintően, rendszeresen érdeklődik a tanulók hazájában ezekkel a kérdésekkel kapcsolatos tényekről. Pl. „*The weather in England, in your country...*”

Hazai szerző ebből a szempontból előnyösebb helyzetben van a külföldinél. Marton Lívia honlapján részletesen, pontokba szedve indokolja ennek nyelvi, a kontrasztivitást alátámasztó indokait (www.myenglish.hu). Magam a következőkben a kérdésnek más oldalával kívánok foglalkozni.

Természetesen simulnak be magyar vonatkozású kérdések az 5. osztály egyik földrajzi Quizébe vagy egy True or False gyakorlatába, ahol öt kérdés közül három magyar vonatkozású. A 6. osztály *Holiday in Hungary* c. leckéjében magyar gyerekek angolul nevezik meg külföldi barátainak a Budai Várat és a Pálvölgyi cseppkőbarlangot, angolul kell megmagyarázniuk a budapesti metró, buszok és villamosok használatát.

Meg kell vallanom, számomra megindító volt, amikor a 6. osztályos tankönyv egyik szelvényében feltűnt Arany János fiatalkori képe a Walesi bárdokból vett néhány soros magyar idézet, ennek vele párhuzamos angol nyelvi fordítása társaságában, megjelenítve egy kis képpel az angol királyt is. Tekintettel arra, hogy a 6. osztályban a gyerekek már tanulták magyar órákon ezt a verset, bizonyára őket is megragadta a két szemelvény.

Sorolhatnám az érdekesebbnél érdekesebb irodalmi, történelmi hivatkozásokat, kiemelve közülük azt, ahogy a szerző ízelítőt ad neves angol szerzők könyveiből a könyvek címlapjának angol és mellette magyar nyelvű bemutatásával.

Javaslatok

Remélhetőleg a szerző a 9. és 10. osztály számára is folytatni fogja sorozatát, ezt szeretnék szolgálni az alábbi javaslatok:

Mivel a felsőbb osztályokban jobban előtérbe kerül az olvasás, a szövegmunka, érdemes lenne kétfajta szöveget alkalmazni: az egyiket a már csaknem kizárólag a tanult szavakra épülő „értő”, szintetikus olvasásra, a másikat – rövid szövegeket – pedig a fordítás, szótárhasználat gyakorlására.

Az előbbi olvasásfajtaához szükség van a szóképzés tanítására, arra, hogy egy tanult szó bázisán új, eddig még nem tanult szavakat is megértsenek tanítványaink (read - reader; ill - illness; relax - relaxation). A szövegmegértés ellenőrzésére érdemes lenne a Project és más

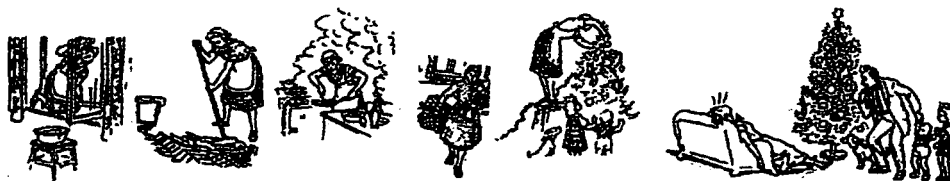
angol kiadású tankönyvek mintájára célnyelvi kérdéseket alkalmazni: *Number the pictures in the correct order; Are the statements true or false?*

A másik olvasásfajtaéhoz feltétlenül szükséges a szótárkezelés gyakoroltatása. Kitűnő példát nyújt erre a *New Cutting Edge Elementary*, melyben minden egyes lecke záró gyakorlatát a szótárkezelés alkotja (Cunningham, 2005).

A tanulókat szükséges lenne rászorítani a nyomtatott szótár használatára. Ennek érdekében utalni kellene a tankönyv végi szójegyzék bevezetőjében arra, hogy a fordítási gyakorlatokhoz szükséges szavakat nem közöljük.

Talán érdemes lenne a mindenkori tanult szókinccs alapján ismétlések alkalmával egymással összefüggő képek (nem képregények) leiratására készíteni a tanulókat, esetleg a tankönyv kiegészítő kérdései segítségével. Herluf Bidstrup dán karikaturista az internetről „My Bidstrup Gallery” címen megtalálható és letölthető néhány rajza kitűnő segítséget nyújt ehhez.

Merry Christmas

Befejezés

Befejezésül szeretnék gratulálni a szerzőnek páratlan teljesítményéért, az ötkötetes tankönyvkomplexum létrehozásáért. Elismerés illeti a Kiadót is, hogy rátalált a szerzőre, s méltó kivitelben jelentette meg munkáját.

IRODALOM

- CUNNINGHAM, SARAH, MOOR, PETER (2005): *New Cutting Edge Elementary Student's book*. Longman.
- HUTCHINSON, TOM (1987 --): *Project English*. Oxford: Oxford University Press; Budapest: Corvina
- MAJOR FERENCNÉ (2010): *Az ábécé és a fonetikai jelek tanítása Odzené Szemenyei Márta kisiskolások számára írt angol nyelvkönyveiben*. Tanító 2010/5. pp. 19-21.
- MARTON LÍVIA CS. (2007): *My English book Class 4* Celldömölk: Apáczai Kiadó.
- MARTON LÍVIA CS. (2004): *My English book Class 5* Celldömölk: Apáczai Kiadó.
- MARTON LÍVIA CS. (2005): *My English book Class 6* Celldömölk: Apáczai Kiadó.
- MARTON LÍVIA CS. (2006): *My English book Class 7* Celldömölk: Apáczai Kiadó.
- MARTON LÍVIA CS. (2009): *My English book Class 8* Celldömölk: Apáczai Kiadó.
- ODZENÉ SZEMENYEI MÁRTA (1992): *Első angolkönyvem*. Celldömölk: Apáczai Kiadó.
- ODZENÉ SZEMENYEI MÁRTA (2007): *My English book 2* Celldömölk: Apáczai Kiadó.
- ODZENÉ SZEMENYEI MÁRTA (2007): *My English book 3* Celldömölk: Apáczai Kiadó.
- STRANGE, DEREK (1989 --): *Chatterbox*. Oxford: Oxford University Press.